

Dnr: MK
KS
2015/00
036

Serviceplan – för Mora kommun 2015 - 2017

Mora kommun fattade 20140408 beslut att ta fram en serviceplan. Beslutet har sin grund i att Länsstyrelsen inför Dalarnas regionala serviceprogram 2014-2018 efterlyste Dalakommunernas planer för service på landsbygden.

Innehåll

Sammanfattning	2
Handlingsplan	2
Inledning	3
Syfte	4
Serviceplan 2015 – 2017	4
Servicepunkt – begrepp och definition	4
Servicepunkter i Mora	5
Kommunalt landsbygdsstöd	5
Problembeskrivning.....	6
Övergripande politiska mål för service på landsbygden	7
Länsstyrelsen roll och prioriteringar	7
Andra aktörers roll	8
Serviceplanens framtagande.....	8
Bilaga serviceutbud	9
Tabell, beskrivning av serviceutbudet i Moras byar	12
<i>Befolkningstal Moras socknar/byar, Länsstyrelsen Dalarnas tabeller</i>	<i>12</i>

Sammanfattning

Handlingsplan

Mora kommun är en geografiskt utspridd kommun med socknar där det finns svårigheter att tillgodose medborgarnas behov av kommersiell service, exempelvis möjlighet att sätta in och ta ut kontanter, betaltjänster, drivmedel, lämna och hämta paket. I begreppet service ligger också kommunal och ideell service. Alla tre är beroende av varandra för att människor ska vilja och kunna bo, leva och driva företag på landsbygden. En kommun kan välja att beskriva detta i en serviceplan. Mora kommun har fattat beslut att göra detta och samverkan i frågan sker med Länsstyrelsen Dalarna och Moras socknar och byar. Det beror bl a på att stöd för kommersiell service kommer att förändras så tillvida att det blir möjligt att ta ett helhetsgrepp kring utveckling i socknar och byar vilket ställer krav på Mora kommuns arbete. Ett brett arbete för en väl fungerande serviceplan ligger framför oss i Mora kommun. Landsbygdsutvecklare och samhällsplanerare har det övergripande ansvaret för att leda det arbetet. Kopplingen till Mora kommuns näringslivsstrategi ska vara tydlig.

Mora kommuns beteende måste analyseras; var handlar hemtjänsten till sina kunder i byarna? Hur organiserar utbildningsförvaltningen skolorna/ vilka möjligheter har små skolor att utvecklas/vad händer om det inte går att skapa en utveckling utan skolan måste läggas ner? Hur ser arbetet med inflyttning ut? Vilka byar får stöd med sitt besöksnärlingsarbete? Hur kan kommunens upphandlingsförfarande göras så att lokala tjänste-entreprenörer kan lämna anbud?

- Mora kommun tar fram en serviceplan
- Mora kommun pekar ut de tre socknarna Sollerön, Venjan och Våmhus samt Garsås i Mora socknen, att bedömas som strategiska ur service- och försörjningssynpunkt vilka ur befolkningmässiga och geografiska skäl ska ha ett grundläggande serviceutbud
- För att serviceplan ska vara en realistisk plan att arbeta efter ska samarbete ske med Moras socknar och byar om vilken service som ska upprätthållas/ är önskvärd
- När serviceplan är beslutad börjar vi med förankringsarbete ute i socknarna och byarna
- Mora serviceplan ska möjliggöra kommunalt stöd för servicepunkter
- Kommunens landsbygdsutvecklingsansvariga ska bistå socknarna och byarna med servicepunktsarbetet
- Landsbygdshushåll med rätt till hemsändning ska ges möjlighet att få varor hemsända och lanthandlaren själv avgöra på vilket sätt leverans bör ske, via eget fordon, annat distributionssätt eller att en lösning med att kunderna hämtas till butiken provas
- En gemensam kompetensutveckling för alla förvaltningschefer för att skapa insikt om servicefrågorna
- Kommunala servicefunktioner ses över för att kunna ingå i servicepunkter
- Med en ny upphandlingspolicy kan kommunen i större utsträckning upphandla lokala företagstjänster.
- Regelbundna samrådssamtal ska hållas mellan kommunen, lanthandeln/servicegivare och befolkning kring aktuella servicefrågor.
- När ny ÖP tas fram rekommenderar vi att serviceplanering vägs in

Inledning

Mora kommun fattade 20140408 beslut att ta fram en serviceplan. Beslutet har sin grund i att Länsstyrelsen inför Dalarnas regionala serviceprogram 2014-2018 efterlyste kommunernas planer för service på landsbygden. En viktig anledning är förordningen om stöd till kommersiell service; (SFS 2000:284) 6 § *Stöd får lämnas endast om kommunen har planerat varuförsörjning på ett sådant sätt att behovet av stöd kan bedömas.*

Tillgången till kommersiell service ska vara utgångspunkten för programmets insatser, vilket bygger på nämnda förordning. Den kommun, som sökande av stöd verkar i, ska ha aktuell serviceplan eller översiktsplan som omfattar även serviceplanering.

Dalarnas regionala serviceprogram utgår ifrån Dalastrategin 2020 (Region Dalarna) och från varje kommuns strategier för landsbygden. Länsstyrelsen Dalarnas roll är att stödja det arbetet. Lokala förutsättningar måste styra utformningen av servicelösningar på landsbygden.

Tillgång till livsmedelshandel, bredband, drivmedel, hälso- och sjukvård är faktorer av vikt för att vardagslivet ska fungera för människor. Permanent- och fritidsboende i attraktiva boendemiljöer kan ge underlag för lokal service som butiker, skolor och kollektivtrafik. Etablering av olika verksamheter skapar arbetstillfällen och bidrar till en levande landsbygd.

Lanhandeln är viktig för livsmedelsförsörjningen i en bygd samtidigt som den fyller en mycket bredare funktion, som tillgänglig mötesplats för social gemenskap. När orten tappar butiken finns det inte längre någon naturlig träffpunkt för spontana möten mellan människor. Lite samma karaktär har bymacken. Följden blir att det sociala livet i mycket större utsträckning måste arrangeras som i en bystuga eller genom andra mer privata aktiviteter. Lanhandeln och/eller bymacken förknippas oftast med ren kommersiell service såsom post- och paketservice, utlämning av apoteksvaror, spelombud, och ombud för systembolaget samt möjligheter att ta ut kontanter. Försvinner butiken krymper oftast förutsättningarna för denna service, samtidigt som det påverkar den offentliga servicen såsom förskola, skola och äldreomsorg. Alla bitar är beroende av varandra och när den ena faller drar den oftast med sig fler konsekvenser. Därför är det väsentligt med samordning mellan offentlig, kommersiell och ideell service och detta förutsätter ett aktivt deltagande från alla parter, inte minst kommunen.

Tillväxtverket har i en studie visat att lanthandlarna skulle vara lönsamma för invånarna även om dessa subventioneras med mellan 10 000-70 000 kr i månaden. Den sociala nyttan ej inräknad. Genom att undersöka kostnader för ökat bilåkande, ökad tidsåtgång, betalningsvilja, tillgänglighetseffekter och minskade inköpspriser kunde nyttan av den lokala butiken beräknas. Därtill kommer service i form av betaltjänster, paket, drivmedel mm som ofta är kopplad till sista butiken på orten. För samhället och kommunen kan det alltså vara en god affär att underlätta driften av lanthandel genom subventioner, samordningslösningar och att arbeta med köpbeteenden. Kommunen bör därför vara öppen för, och aktivt bidra till alternativa och otraditionella lösningar för att behålla den service som är kopplad till butiken på orten. Detta kan ske enskilt eller i samverkan med andra servicegivare.

Mora kommuns serviceplan ska gälla 2015 – 2018. Därefter sker en utvärdering och eventuell revidering.

Syfte

Syftet med Mora kommuns serviceplan är att skapa en helhetsbild av tillgänglig service och en metod för att vidmakthålla en rimlig servicenivå för landsbygdens boende, företagare och besökare i Mora kommun. Serviceplanen ska vara ett verktyg i kommunens planeringsarbete och ett underlag för Länsstyrelsens prioriteringar avseende hållbar landsbygdsutveckling och de stöd som finns för detta.

Serviceplan 2015 – 2017

Mora kommuns serviceplan har Dalarnas Regionala serviceprogram som grund. Tillgången till kommersiell service ska vara utgångspunkten för programmets insatser, vilket bygger på förordning (SFS 2000:284). Den kommun som sökande verkar i ska ha aktuell serviceplan eller översiktsplan som omfattar även serviceplanering.

Serviceplanen ska ge en helhetsbild av den tillgängliga servicen, både kommersiell och offentlig, som finns på landsbygden samt ha en plan för vad som är rimlig servicenivå och hur den ska upprätthållas. En aktuell serviceplan är en förutsättning för att länsstyrelsen ska ta eventuella beslut om ekonomiskt stöd till lanthandeln, eller initiativ som syftar till att behålla den servicen som en lanthandel kan erbjuda.

Serviceplanen är också ett verktyg för olika aktörer som vill utveckla landsbygden och ska ses som ett komplement till kommunens översiktsplanarbete. Serviceplanen gäller under mandatperioden 2015-2018, och ligger i fas med Dalarnas regionala serviceprogram, RSP.

En serviceplan ska fungera likaväl i ett långsiktigt perspektiv som i det kortsiktiga åtgärdsinriktade. Här återfinns bland annat de övergripande prioriteringarna när det gäller servicefrågor samt serviceområden som är viktiga för alla kommundelarna. Om vi inom kommunen sedan vill, kan vi komplettera med en mer djupgående analys av åtgärder riktade till de olika orterna.

Servicepunkt – begrepp och definition

Serviceplanens fokus ligger på den kommersiella service som är kopplad till sista butiken på orten, här kallad lanthandeln, och då dagligvaror, betaltjänster, in- och utlämning av paket/ försändelser och ombud.

En servicepunkt innebär ett breddat utbud. Servicepunkten samlar praktisk service från myndigheter, offentlig verksamhet, företag och ideella föreningar. Punkterna fungerar också som en social mötesplats för invånarna. Servicepunkter kan vara lösningen då butiken lagts ned eller för att stärka existerande butiker.

Servicepunkter kan inrättas i bygdegårdar eller andra lokaler som är tillgängliga för allmänheten. De kan innehålla dator med uppkoppling, café, kontantservice, betaltjänster, samhällsinformation, datorer. På så sätt kan byns behov av samlingsplats tillgodoses är där det inte finns lanthandel. Flera kommuner i landet tillämpar denna modell för att stödja servicepunkter.

Offentlig service är här det samma som kommunal. Serviceplanen ska belysa och ta hänsyn till sambandet mellan offentlig, kommersiell och ideell service. Ett sådant samband är behovet av och utbyggnaden av bredband genom fiber.

Hemsändningsbidrag lämnas till kommuner som i samarbete med lanthandeln erbjuder hemsändning av dagligvaror. Att göra omvänt, ta kunderna till butiken, kan vara ett nytt sätt att prova servicelösningar.

Servicepunkter i Mora

I det här sammanhanget har vi definierat landsbygden utifrån de olika socknarna och orterna på Moras landsbygd; Sollerö socken, Venjan socken, Våmhus socken, Garsås, Nusnäs, Oxberg, Gopshus, Vattnäs, Söromsjöbygden, för att nämna några.

Den breda innebörden av service gör att avgränsningar är nödvändiga för att kunna skapa ett tydligt arbetsätt. En god service på rimlig nivå betyder en service som ska fungera tillräckligt bra för att svara mot vad som kan begäras, på en nivå där utgifter ska stå i proportion till utbytet. Det blir här naturligt att prata om servicepunkter.

För att serviceplan ska vara en realistisk plan att arbeta efter ska samarbete ske med socknar och byar om vilken service som ska upprätthållas/behövs i byn. Detta sker i dialog med Mora kommun.

I arbetet med att ta fram Moras serviceplan har dialog med Moras socknar inletts. Det är angeläget att få fram att socknarna gärna ser att Mora kommuns arbete med servicefrågorna blir av långsiktig karaktär och mer präglas av ett arbets- och förhållningssätt än av ett teoretiskt dokument som beskriver servicen.

När serviceplanen är beslutad börjar arbetet med att förankra och hålla dialogmöten i bygderna i Mora kommun. Företrädare för Mora kommun i arbetet ska vara landsbygdsutvecklare och samhällsplanerare.

Kommunalt landsbygdstöd

Mora kommun vill skapa ett arbetsätt som möjliggör för fler byar att komma i fråga för att bli servicepunkter. Motiven kan variera, det kan handla om byar som redan i dag utför uppdrag och service i byn som kommer både boende och besökare/turister till del.

Kommunen har hämtat inspiration från Örnsköldsviks kommun. Kommunen skriver avtal med servicegivaren/servicepunkten och erbjuder 10 000 kr för varje insats, i ett serviceavtal, som uppfylls.

Förslag är att "Servicepunkten" ska inrymma minst tre av fem insatser:

- Dator med internetuppkoppling
- En caféhörna som ger möjlighet till samvaro - en mötesplats
- Turistinformation, broschyrer m m
- Anordna minst tre aktiviteter per år
- Erbjud hemsändning av livsmedel

För var och en av de fem insatserna föreslås kommunen bidra med ett belopp, förslagsvis 10 000 kr/år/insats, maximalt 50 000 kr.

Det kan också kopplas till samlingslokaler på orter som saknar lanthandel och bensinmack.

I ett första skede, som ett pilotprojekt, vill Mora kommun inleda samarbetet med Moras tre socknar Sollerön, Venjan och Våmhus och Garsås, för att undersöka möjligheten att skapa servicepunkter. Det skulle innebära 200 000 kr/år i 2 år, till att börja med. Underhand som pilotprojektet pågår kan det visa sig möjligt att inleda dialogen med fler byar. Det sker parallellt med att pilotprojektet utvärderas.

Mora kommuns serviceplan och Mora kommun näringslivsstrategi ska kopplas ihop när det handlar om näringslivets behov av service och hur det påverkar företagens möjligheter till etablering av nya företag och utveckling av befintliga.

Problembeskrivning

Olika servicebehov

Service har olika innebörd för olika människor; för vissa kan närheten till en dagligvarubutik kännas avgörande, medan andra behöver besöka arbetsförmedlingens kontor regelbundet. En skola i byn kan få barnfamiljer att flytta dit, och vård- och omsorgsservicen är central för många. Andra är beroende av en fungerande paketdistribution, att kunna lämna dagskassar eller tanka fordon, för att kunna starta företag. Toleransnivån för hur långt man har till olika servicefunktioner är olika för olika service. Service kopplas till många olika aktörer; företag, myndigheter och kommuner, vilket kräver olika sätt att hantera servicefrågorna på.

Ändrade köpbeteenden

Tätortshandeln konkurrerar om lanthandelns kundunderlag. En ökad arbetspendling och koncentrationen av service till tätorten minskar köptroheten på landsbygden, då inköpen kan samordnas med utnyttjande av annan service. Samtidigt riskerar alltför många hushåll att inte längre klara sina inköp själva utan blir beroende av kommunens eller annan hjälp. De som exempelvis inte kan ta del av ny teknik av ekonomiska eller andra skäl, som inte har tillgång till bil för att pendla och handla, som inte får bankkort eller –konto, eller som är funktionsnedsatta, riskerar att marginaliseras och ställas vid sidan av utvecklingen.

Kommunala prioriteringar

Kommunen gör ständigt avvägningar mellan den ekonomiska situationen och välfärdsfrågorna. I politisk plattform "Ett växande Mora – för alla 2015-2018", är målsättningen att fröskolan ska vara lokaliserad så nära hemmet som är praktiskt genomförbart, ekonomiskt försvarbart och som ger barnen en kvalitativ verksamhet. När det gäller grundskolan är målsättningen att elever upp till årskurs 3 ska erbjudas skola i närheten av hemmet så långt det är möjligt. För äldre elever ställer skollagen högre krav på skolans pedagogiska bredd.

Vård och omsorg är en del av människors trygghet. Vården ska erbjuda hög kvalitet, vara på lika villkor och gälla alla skeden i livet.

Kommunen har ansvar för planering av den fysiska infrastrukturen och är också beroende av samverkan med myndigheter och regionala aktörer. Bredband med fiber är nödvändigt, inte minst för byarna och byar som bildar fiberföreningar ska stödjas.

Delat ansvar

Ansvar för att boende, företagare och besökare i mindre bygder/orter ska ha tillgång till en för bygden rimlig service måste delas mellan kommunen och de lokalt berörda. Många olikartade, otraditionella lösningar kan etableras om man har en samsyn och samordning med ansvar. Det är ytterst viktigt att ha helhetstänkande och förstärkt samverkan mellan lokalbefolkning, föreningsliv, det lokala näringslivet och kommunens egna verksamheter.

Mobiltäckning och tillgång till bredband löper som en röd tråd genom allt arbete på området landsbygdsutveckling och visar att servicefrågorna måste hanteras i ett större sammanhang. Samtidigt gör den breda innebörden av service att avgränsningar är nödvändiga för att skapa ett tydligt arbetssätt.

Övergripande politiska mål för service på landsbygden

Det övergripande målet med serviceplanen är att skapa hållbara servicelösningar på lands- och glesbygden. Lösningarna ska utgå från de lokalt varierande förutsättningar som finns i de tre socknarna, och byar inom Mora socken. Därutöver ska analys göras av möjligheten för byar, som i dag bedriver service för bygdens invånare och besökare men där det inte finns butik, att på sikt skapa servicepunkter. För det ändamålet ser vi möjligheten med de nya inriktningarna i Dalarnas regionala serviceprogram.

Det ska finnas en god service på rimlig nivå för alla som bor, besöker och verkar i Mora kommun.

Den politiska målsättningen formuleras i den politiska plattformen, "Ett växande Mora för alla – 2015-2018":

- Genom samverkan mellan privata, ideella och kommunala och andra offentliga aktörer kan det skapas en attraktiv och konkurrenskraftig landsbygd för alla.
- Landsbygdens möjligheter ska särskilt betonas i kommunens näringslivspolitiska program.
- Vi vill se att det byggs upp lokala servicepunkter i våra socknar och större byar som kan erbjuda allmän service men också vara en mötesplats för människor.
- Servicepunkter ska förläggas hos lanthandeln eller macken och på så sätt stärka den kommersiella servicen.
- Bredband till våra byar är en förutsättning för att man ska kunna arbeta och leva utanför de mer tätbefolkade delarna av kommunen.
- Städning, vaktmästeri, snöröjning, fritidsverksamhet och liknanden verksamheter ska kunna upphandlas i socknarna Mora, Sollerön, Venjan och Våmhus.

Länsstyrelsen roll och prioriteringar

Under andra halvåret av 2015 kommer "Stöd till kommersiell service" att till stora delar breddas till en ny stödform under Landsbygdsprogrammet. Det innebär att det stöd som i dag enbart kan sökas av lanthandlar och mackar ska kunna omfatta utvecklingsarbete inom flera områden. Inriktningen av stöden går mot skapande, förbättring och utökning av lokal service för landsbygdsbefolkningen. Stödmottagare kan vara företag, men också organisationer, föreningar eller myndigheter. De nya stöden delas in i insatsområden enligt följande:

- Småskalig infrastruktur
- Bredband
- Stöd till service på landsbygden
- Stöd till investeringar i infrastruktur för rekreation, för turistinformation samt småskalig turism
- Stöd till utredningar om restaurering av natur- och kulturmiljöer

De nya stöden som införs hösten 2015 innebär ett nära samarbete med länets kommuner om framtagande av serviceplaner.

Andra aktörers roll

- Byutvecklingsgrupper/intresseföreningar. Dessa ansvarar för att göra sin utvecklingsplanplan, för hur man vill organisera service i byn och hur den ska underhållas och utvecklas
- Coompanion har näringslivs- och landsbygdsutveckling med fokus på social hållbarhet i Dalarna
- Företagarna, medlemsförening för företag i Dalarna. Driver frågor som bredbandsutveckling och serviceplanering
- Hela Sverige Ska Leva, intresseorganisation för helhetsperspektiv på hela landet. Några fokusområden att särskilt nämna är servicefrågor, lokal utvecklingsplanering, infrastruktur och hållbarhet

Serviceplanens framtagande

Sockenfrukostar hölls under våren och försommaren 2014 i de tre socknarna Sollerön, Venjan och Våmhus. Därefter har återkoppling skett med Sollerön och Venjan vid ett par olika tillfällen under sensommar och höst 2014 samt under första kvartalet av 2015.

I Sollerö socken har arbetet med serviceplan föregåtts av ett stort lokalt projekt; "Lokala servicelösningar" med medel från Tillväxtverket och "Framtid Sollerön", med medel från Leader DalÄlvarna. Båda projekten har Sollerö sockenförening som huvudman. Föreningen har en samverkande roll för Solleröns utveckling och Mora kommun har föreningen som kontakt i olika frågor som rör bygden.

I Venjan finns Venjans Intresseförening och Venjans AIK samt Venjan sockensamfällighet som en treenighet för utveckling. Venjans intresseförening har genomfört ett projekt inom Leader DalÄlvarna, "Landsbygdsutveckling Venjan".

I de nämnda projekten lyfts servicefrågorna fram som en viktig faktor för hållbar landsbygdsutveckling.

I Våmhus för vi en dialog med Andreas Sparr, ägare av byns lanthandel, Handlar'n. I Våmhus finns en företagarförening, B-Vis, en samverkan mellan företagare och föreningar i Bonäs och Våmhus. Föreningen har i flera sammanhang drivit samverkansprojekt för att stärka utvecklingen i bygden.

-

Formaterat: Normal, Indrag: Vänster: 0,63 cm, Ingen numrering

Bilaga serviceutbud

Presentation av butiksorter och basserviceutbud

I Mora kommun finns service i form av lanthandel och/eller tankställe i följande byar eller socknar; Garsås Mora socken, Sollerö socken, Venjan socken och Våmhus socken.

Därutöver finns det bygder som har annan form av service såsom arbete med besöksnäring/Vasaloppet, underhåll vid rastplatser, underhåll vid allmänna anläggningar, bredbandsarbete. För att nämna några exempel; Oxberg, Gopshus, Nusnäs, Vattnäs och Söromsjöbygden.

De bygder Mora kommun först inriktar sig på, i pilotprojektet med Serviceplan, beskrivs här:

Sollerö socken ligger på västra sidan av Siljan med ön Sollerön och dess byar samt Gesunda och Ryssa på insidan av ön, på fastlandet. Sollerön, kyrkbyn ligger 13 km från Mora centrum. Sollerö socken har 906 invånare. På Sollerön ligger Coop-Konsum, lanthandeln. Butiken drivs i kooperativ form. Lanthandeln är ombud för ATG, Posten, Pakethantering och Apoteket. Kring lanthandeln samlas ett stort engagemang för socknen och butiken är en mycket viktig mötesplats i bygden.

Kommunal/offentlig service i socknen finns i Sollerö kommunalhus där Mora kommun driver bibliotek. Närmsta möjlighet till kontantuttag, förutom i lanthandeln, är i Mora centrum.

Stoltgården är äldreboendet på ön. Här finns också en lunchservering öppen för allmänheten. Café, som är öppet varje torsdag, finns i Prästgården.

Det finns en kommunal och en kooperativ förskola. Grundskolan har årskurs 1 – 6.

I socknen finns ett näringsliv bestående av c:a 150 registrerade företag. Många har sin verksamhet inom gröna näringar/skogsnäringen samt tjänstesektorn. På ön finns också en drivmedelspump, Sollerömacken, en obemannad station i regi av Sollerö Petrouleum AB.

Föreningslivet är brett. Sollerö IF driver och anordnar, med stora ideella krafter i samverkan, cykelarrangemangen Siljan runt och Solleröloppet varje år i juni. Solleröloppet drar deltagare från både Sverige och andra länder.

Sollerö sockenförening har drivit flera projekt genom åren, både inom Strukturfonden och Landsbygdsprogrammet/ Leader. Ett projekt, "Lokala servicelösningar" genom Entreprenörsskolan i Leksand, finansierat av Tillväxtverket, genomfördes 2013 med hela socknen och Mora kommun. I samråd med sockenföreningen pågår nu arbetet för att förverkliga en del av de förslag som kom fram genom de två senaste projekten.

Venjan socken ligger c:a 5 mil från Mora centrum. Antalet invånare är 303 personer. Socknen består av flera byar runt Vanån och på båda sidor av riksväg 45 och väg 26. I Venjans by finns lanthandel n Handlar´n. Butiken har utöver livsmedel och dagligvaror också lunchservering och café. Affären har ett brett sortiment, kiosk, biograf, simhall, gymnastiksal och gym. Handlar´n har service som ombud för Svenska Spel och Apotek samt viss kontanthantering och betalservice.

På affärsfastighetens tomt finns ortens sopsorteringsstation.

Den kommunala/offentliga servicen består av bibliotek i Venjans kommunalhus. Här hittar vi också landstingsservice genom distriktssköterska, som kommer på vissa förutbestämda dagar. Juntgården heter äldreboendet i socknen. I Venjan finns en kommunal förskola och grundskola med årskurs 1 - 6.

I socknen finns ett 80-tal företag registrerade. Näringslivet i Venjan innefattar många företag riktade mot besöksnäring såsom camping och stuguthyrning. Tjänstesektorn och grön näring/skogsnäring är också väl representerad. I Venjan finns tankställe för bensin och diesel. Det ägs och drivs av företaget AB Bror Nordin.

Föreningslivet är brett. Venjans AIK ansvarar för många aktiviteter och tävlingar. Venjans Aktivitetshus driver skytte, bowling och hemslöjd under samma tak.

Venjans Intresseförening och Venjans samfällighetsförening är aktiva för bygdens utveckling. Man drivit projekt drivit flera projekt genom åren, både inom Strukturfonden och Landsbygdsprogrammet/ Leader.

2007 gjorde Mora kommun ett gemensamt projekt med bygden, i samverkan med Länsstyrelsen Dalarna. Projektet syftade till att ta fram ett arbetssätt för att jobba med servicefrågor på landsbygden. Det arbetet har legat till grund för intresset i dag, som finns i Venjans socken för Mora kommuns serviceplan och möjlighet att utveckla servicepunkter.

Våmhus socken ligger 14 kilometer från Mora tätort. Antalet invånare är 823 personer.

Våmhus socken består av flera byar. I Våmhus finns lanthandel, Handlar'n. Här fanns tidigare en OKQ8-mack. I samband med de stora nedläggningarna inom OKQ8-koncernen försvann macken från bygden 2009. Butiken har ett brett utbud av service och är ombud för Svenska Spel, ATG, Apotek, säljer butiksräddade pizzor, har liten caféverksamhet med butiksbakat bröd. Service för betaltjänster och kontanthantering finns inte på orten. På affärsfastigheten finns socknens sopsorteringsstation.

Den kommunala servicen i Våmhus socken innefattar bibliotek, som har öppet vissa dagar i veckan. Det finns ett äldreboende, Hanslinden. I socknen finns en kommunal förskola, ett daghem som drivs i kyrklig regi samt två daghem som drivs i kooperativ regi. Grundskolan omfattar årskurs F-6 och fritidshem.

Det finns ett sjuttioal företag registrerade i Våmhus socken. Flera har verksamheter inom tjänstesektorn, besöksnäring och grön näring/skogsnäring.

Föreningen B-vis samlar många företag från Våmhus socken och Bonäs by, som medlemmar. Det är ett brett representerat företagande med lantbruk, små besöksnäringföretag, travhästverksamhet, hantverk, frisör, för att nämna några branscher.

Föreningslivet är brett. IFK Våmhus driver flera verksamheter såsom fotboll, tennis, gymnastik och skidor.

Våmhus kyrka med församlingshemmet Änglagård serverar soppluncher enligt lokal information och erbjuder också service för olika slags beställningar med förtäring.

I Våmhus är kulturutbudet stort. Här driv korgtillverkning i korgmakarföreningen, hårslöjd i Hårkullornas förening och i Våmhus folkdanslag.

Våmhus Hembygdsförening driver Gammelgården med visning av hårarbete och korgtillverkning samt ett flertal evenemang under sommarmånaderna. Gammelgården är öppen från midsommar till augusti.

Våmhus bygdegård har uthyrningsverksamhet. Här finns även övernattningsmöjligheter.

Projekt för utveckling av bygden har drivits av föreningen B-Vis genom ramprogram inom strukturfonderna samt i Leader.

Garsås i Mora socken, ligger 17 km från Mora tätort. I byn bor 176 personer. Här finns lanthandeln Handlar'n, som drivs i ekonomisk förening. Föreningen anordnar även evenemang för byn, för att dra in pengar till butiken. Förutom dagligvaror är butiken ombud för Apotek och Systembolag. Om lanthandeln i Garsås läggs ned försvinner den service som butiken tillhandahåller, utöver livsmedelsförsörjningen. Den ekonomiska förening som driver lanthandeln behöver stöd och hjälp att hitta andra/nya förutsättningar att erbjuda den service som byn behöver.

Den kommunala servicen består av hemtjänst till personer som har biståndsbeslut. Dessa personer får sina livsmedel/dagligvaror handlade till sig via hemtjänsten och Samhall. All övrig kommunal och landstingsservice får man ta sig till Mora tätort för att nå.

I Garsås finns ett antal företag registrerade, inom bl a bygg- och hantverksservice, grön näring varav ett lantbruk samt skogsföretag.

I Garsås samlas många delar av föreningslivet inom Garsås IF, Garsås Framtidsgrupp samt Garsås Bygdegårdsförening.

Garsås IF underhåller flera arenor för sport- och fritidsverksamhet och anordnar grillkvällar till förmån för butiken. Fler föreningar som arbetar på samma sätt är Roddklubben och Skoterklubben.

Garsås Framtidsgrupp driver Café Moraporten och Garsås vandrarhem. Vandrahemmet hyrs i dagsläget av ViKan, Vikarbyn, som står för uthyrningen av logi.

Garsås bygdegårdsförening står för uthyrning ut bystugan och anordnar även aktiviteter såsom konserter för att dra in pengar till drift och underhåll.

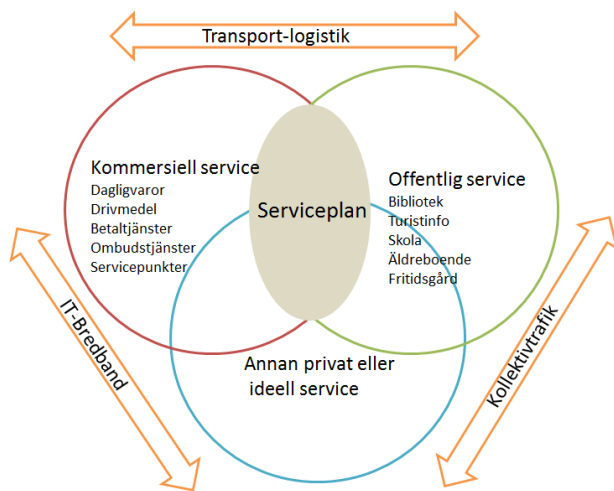
Garsås Framtidsgrupp har erfarenhet av projekt. Ett långt framskridet sådant, som dock inte blev beviljat, är Emil Lindroth-muséet.

Tabell, beskrivning av serviceutbudet i Moras byar

By	Famdagh.	Förskola	Fritidshem	LM-skola	H-skola	Bibliotek	Sporshall	Idrottsan	Bystuga	Kommunik	S.Boende	Å.Boende	Rest/Café	Aterv.stn	Mack	Kultur	Besöksnärnc
Bergkariås-Risa	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Ja	Ja	Buss/Data	Nej	Nej	Nej	Ja	Nej		
Bonäs	Ja	Ja	Ja	Nej	Nej	Nej	Nej	Ja	Ja	Buss/Data	Nej	Nej	Ja	Nej	Nej		
Färnäs	Ja	Nej	Ja	Ja	Nej	Nej	Nej	IP	Ja	Buss/Data	Nej	Nej	Ja	Ja	Ja		
Garsås	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Ja/Nej	Ja	Buss/Data	Nej	Nej	Ja/säs	Ja	Nej		Vandrarhem
Gesunda	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Ja	Ja	Buss/Data	Nej	Nej	Ja	Ja	Nej		
Gopshus	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Ja	Ja	Buss/Data	Nej	Nej	Ja/säs	Nej	Nej		
Isunda	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Ja	Buss/Data	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej		
Kräkberg	Ja	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Ja	Ja	Buss/Data	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej		
Norra Venjan	Ja	Ja	Ja	Ja	Nej	Ja	Badhus	Ja	Ja/Bio	Buss/Data	Jungtården	Nej	Nej	Ja	Ja		
Nusnäs	Ja	Ja	Ja	Ja	Nej	Nej	Nej	IP	Ja	Buss/Data	Nej	Nej	Ja/säs	Ja	Nej		
Oxberg	Ja	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Ja	Ja	Buss/Data	Nej	Nej	Ja	Ja	Ja		Vandrarhem
Sollerön	Nej	Ja	Ja	Ja	Nej	Ja	Nej	IP	Ja/Bio	Buss/Data	Nej	Stoltgården	Ja	Ja	Ja		
Selja-Långlet	Nej	Ja	Ja	Ja	Nej	Nej	Nej	Ja	Ja	Buss/Data	Gruppboend	Nej	Nej	Ja	Nej		
Södra Venjan	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Ja	Ja	Buss/Data	Gullogården	Nej	Ja	Ja	Nej		Vandrarhem
Vika	Ja	Ja	Ja	Ja	Nej	Nej	Nej	IP	Ja	Buss/Data	Nej	Nej	Nej	Ja	Nej		
Vinäs	Ja	Ja	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Ja	Ja	Buss/Data	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej		
Vattnäs	Nej	Ja	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Ja	Ja	Buss/Data	Nej	Nej	Ja/säs	Nej	Nej		Konsertlada
Våmhus	Nej	Ja	Ja	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Ja	Buss/Data	Nej	Hanslinden	Nej	Ja	Nej		
Öna	Ja	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Ja	Ja	Buss/Data	Nej	Nej	Nej	Ja	Nej		
Östnor	Ja	Ja	Ja	Ja	Nej	Nej	Nej	Ja	Ja	Buss/Data	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej		
								Is hockeyplan/fotb.plan									
Morkarby	?	Ja	Ja	Ja	Ja		Ja		Ja	Ja				Ja	Ja		
Utmeland	?	Ja	?	Ja	Ja				Ja	Ja							
Stranden/Centr		Ja	?	Nej	Nej	Ja	Ja	Ja		Ja	Ja	Ja	Ja	Ja			
Åmäsäng																	

Befolkningstal Moras socknar/byar, Länsstyrelsen Dalarnas tabeller

Tätorter i Dalarna	Antal inv.	Dagbefolkning*	Antal arbetstillen	Könsförd.	Pers/Km2	Min från komnc	Km från komnc
Mora kommun							
Gesunda	254	<10	<10	53/47	25	19	17,5
Sollerön	906	114	48	50/50	40	16	14,5
Nusnäs	703	111	26	52/48	36	13	10
Vinäs	300	64	14	54/46	27	6	4,5
Färnäs	1 008	56	25	52/48	65	7	5
Vattnäs	305	19	10	48/52	27	10	7
Våmhus	823	146	43	51/49	37	18	14
Bonäs	430	16	11	51/49	28	10	8
Venjan	303	72	22	54/46	11	50	53
Östnor	703	786	36	49/51	51	8	6
Selja	563	64	24	53/47	36	7	4,5
* sysselsatta 20-65 år							
Åldersfördeln %	0-20	20-65	65-80	80+			
Mora kommun							
Gesunda	20	52	19	9			
Sollerön	20	51	21	8			
Nusnäs	20	55	18	7			
Vinäs	16	59	19	6			
Färnäs	24	57	16	3			
Vattnäs	22	52	23	2			
Våmhus	23	54	18	5			
Bonäs	23	54	18	5			
Venjan	15	47	24	13			
Östnor	26	56	14	4			
Selja	23	53	21	4			

Bilden visar exempel på kommersiell, offentlig och ideell service som i någon form kan ingå i ett serviceutbud på landsbygden. Transport/logistik, IT/bredband och kollektivtrafik är viktig infrastruktur för att kunna upprätthålla ett serviceutbud. Punkten i mitten ska illustrera serviceplanen och möjligheten att kombinera nya och alternativa servicelösningar.